

יום ב' י' ניסן תשע"ה

באר הגולה ז

הלכות הנחנת אדם בבקר סימן ג

(ב) (ג) (ד) לא ידבר שם, ויסגר הדלת בעדו משום צניעות (אור זרוע): ג יאם רוצה (ה) למשמש בפי השבעת בצרור או בקסם לפתח (ג) נקביו, ימשמש קדם שישיב ולא ימשמש אחר שישיב, מפני שקשה לכשפים: ד הלא יגלה עצמו כי אם מלאכתו (ד) (ו) טפח ומלפניו טפחים: ואשה מאחריה טפח ומלפניה ולא כלום: ה יאם נפנה במקום (ז) מגלה (ח) שאין בו (ט) (י) מחצות, כגון שיהיו פניו לדרום ואחוריו לצפון (ט) או איפכא, אבל (י) בין מזרח למערב אסור. * (יג) להטיל מים, בקל עגון (ש"י) (כ"י בשם הרמב"ם): ו יכן אסור לישן (יא) בין מזרח למערב אם אשתו עמו; "ונכון להזהר (יב) אפלו כשאין אשתו עמו: ז להטיל מים מן הצופים ולפנים (פרוש), מקום שיכולים לראות משם הר הבית, ומשם והלאה אין יכולים לראות, (ש"י), (י) (יג) [לא] ישיב ופניו כלפי הקדש, (יד) (א) לא

שערי תשובה
רוחא, ע"ש: [ב] לא ידבר, עבה"ט. ועין ברמב"ם ס"ה מהלכות דעות, איתא: ולא ידבר כשהוא נפנה ואפלו לצד דול, ובמח"כ כתב, שיצא לו משכבא דרב ספרא דמינ' ברכות ובמח"מ, ע"ש. ואפשר שהרמב"ם דקא בשעה שהוא נשנה משכב קאמר דאפלו לצד דול אסור, והרמב"ם שכתב ולא ידבר שם דמינ' ברכות, אפטר דבעת שאינו נפנה עגון שרי לעד: [כ] מחצות, עבה"ט. ועין במג"א שכתב בשם הב"י דמחצות לעד מערב ס"י. וכתב הס"א, כיון דלהטיל מים שרי ולא קפדנן בפרוש שלפניו, א"כ ס"י במחצות שלפניו, והב"י קצר בזה, ועין באחרונים, ובכ"כ בברכות האריך בזה הרבה, ושם מבאר הדין לעגון בזה"י, ע"ש. ועל מ"ש בש"ע וכן אסור לישן בין מזרח למערב כתב המג"א בשם מהר"ע דמינ' ראשה למערב ומרגלותיה למזרח, ולא ידעתי למה השמיטו בב"י, וראיתי מי שכתב להגיה במג"א: ראשה למערב, וישמא קא טעם: לפי שאסור אדמ"ר ראשו מא"י וגופו מקבל כו', ע"ש. וצ"ע, דנ"ש פתגמה דף י"ב כתב דאדמ"ר היה

באר הגולה

ובסמ"ק מונה צניעות למענה דאדמ"ר, ונאיתי באיזה מקומות שמתעצלין בבגנת בית הכסא לרבים, ויש על ידיהם כהה מכשולות, שפולד שחסר על ידיהם מרת הצניעות עוד באין על ידיהם לכהה קלקולים: א, כמה מאות ברכות ושמות הקדושים נזכרים בכל עת על ידיהם, ויהיו ידוע מה שנפסק לקמן סימן צב, דאם אינו יכול לעמוד על עצמו שעור שעה וחמש תפלות תועבה; וכשיש בית הכסא סמוך לו והוא צריך לנקות קדם תפלת י"ח לא יתעצל לילך לפנות, מה שאין כן בשאין בית הכסא, והוא צריך לחלץ תפילי לילך לביתו, בודאי יתעצל בזה ויעצר עצמו עד אחר התפלה אם הוא איש המוני, ואפלו אם הוא כן תורה, שלא יתעצל עצמו לילך ולחפש איה מקום או לילך לביתו עבור זה, על כל פנים יש על ידיהם בטול תפלה בצבור, * גם בטול תורה מצוי על ידיהם מאד, * יש על ידיהם הלכות פנים, כי יפגמו אחד בבכור, גם חשש סכנת נפשות, כי עמוד החורז מביא לידי היריון, ועוד כמה נכמה קלקולים, על כן מצוה רבה לסייע בזה כדי להסיר המכשולות האלו ממשאל, ויזכרו את שמו יתברך בקדושה: * ולהטיל מים בכל עגון שרי, ודעת הגר"א אסור גם בזה, מפני שהשכינה במקרה, והוא פורע עצמו בעת הטלת מ"רגלים, וכמו שכתב בסעיף ד; אלא ישה עצמו לצד מזרח או לשאר הצדדים או במקום שיש מחצה סמוך לה וכו'.

שלא ילכלך שם בגדיו וגופו ומגעליו: ה (ז) מגלה, אבל בחצר בקל עגון שרי, כן כתבו הבית"י וסוף והמגן אברהם. אבל הט"ז הסכים עם מהר"י אבוהב, דבבית גס"כ אסור באמצע החצר בין מזרח למערב, ויהיו מגלה הוא באותו מקום, אם לא שמעבד עצמו לצד אחד מהקתלים. וכן כתבו הדיינים ושא"י: (ח) שאין בו מחצות, אבל אם יש בו מחצות, ויפלו רק מחצה אחת לצד מערב, ישיב בצד המחצה בסמוך לה (יג) ויהיו על כל פנים בתוך ד' אמות ואחוריו למערב כלפי המחצה ונפנה שם. (יג) וכן אם הכתל במזרח, ישיב בסמוך לה ואחוריו למזרח. (יד) ויש מהמירין בזה, מפני שפרעו שלפניו הוא לצד מערב והשכינה במערב, ובמקום שאפשר טוב להחמיר, כתב הפריימגרים, דאין שעור לגבה המחצה, רק כל שאין פרוצו מגלה על ידיה שרי: (ט) או איפכא, ויש אומרים (טו) דאיפכא לא, וטוב לזהר בזה: (י) בין מזרח וכו'. משום דהשכינה שורה במערב. (טו) ואפלו אם מחזיר פניו למערב אסור, דמזרח שהוא נגד מערב יש לו גס"כ קדושה: ו (יא) בין מזרח וכו', רק כגון שיהא (יז) ראשה של המטה לצפון ומרגלותיה לדרום. ובתשובת מנחם עזריה פסק כמו שכתב הזהר פרשה במדבר, שיהא ראשה ומרגלותיה של המטה, זה למזרח וזה למערב, והסכים שם שיהא הראש למערב, וכן כתב בארצות החיים בשם כמה אחרונים. ומכל מקום טוב יותר לכתחלה לנהג בהשלחן צדוק, כי בתשובת בנן של שמחה כתב בשם הגר"א שאמר שגם כגון הזהר הוא בהגמרא ולא כפרוש הרב מנחם עזריה הנ"ל: (יב) אפלו כשאין וכו', עין בארצות החיים דבזה אין להחמיר רק בשוכב ערם ובאין קלעים סביב המטה: ז (יג) לא ישיב ופניו וכו', כן צריך לומר, ט"ז ושאר אחרונים: (יד) אלא לצפון וכו', והוא הדין אם אחוריו כלפי הקדש שרי בהטלת מ"רגלים. ועין בבאור הגר"א שהסכים דאפלו מן הצופים

שער הצינן

(ד) פריימגרים: (ה) שצריי תשובה: (ו) ברכות סב: (ז) פריימגרים: (ח) גמרא: (ט) ספרי: (י) מטה יהונתן ומאמר מרדכי וידי אהרן ופריימגרים. ועין שם עוד שכתב דלקטנים לפני טפחים, וששט דאם הולך במכנסים ומשחין מעמד גם טפחים לא יגלה, כי אם מה שצריך: (יא) מפגן אברהם וארצות החיים ושא"י: (יב) פריימגרים: (יג) מפגן אברהם ושא"י: (יד) מוכת מהגרא בדי"ה ילקטיל בסופו, וגם הפריימגרים מקפס בזה: (טו) חיל הקדש: (טז) בית יוסף לדעת הרמב"ם: (יז) לקח תמורות:



הלכות הנהגת אדם בפקר סימן ג

ביאורים ומוספים

(11) ובטעם הדבר כתבו הט"ז (ס"ק ט) והמג"א (ס"ק ח), שלפי שלשה מן הטעמים הנזכרים בגמרא יש לאיטר לקנח ביד ימין דעלמא, דהיינו לפי הטעם שקושר את התפילין ביד שמאל, ולפי הטעם שרגיל להושיט את יד שמאל לפיו, ולפי הטעם שביד זו מראה את טעמי התורה. והט"ז (שם) הוסיף, שיש לו לעשות כן אף לפי הטעם שהתורה ניתנה בימין, משום שיד שמאל דעלמא הרי היא ימין שלו.

[ביה"ל ד"ה לא יקנח]

אף דהוא קושר ביד תפילין, וקדלקן בסימן כו⁽¹²⁾.

(12) היינו, לדעה השניה המובאת בשו"ע שם (ס"ז). אולם לדעת הבי"ח המובא במג"א שם (ס"ק י), וכן לדעה הראשונה המובאת בשו"ע שם, מניח התפילין על יד שמאל, וקושר ביד ימין.

ובטעם הדבר, כתבו הפמ"ג (א"א ס"ק ח) והלבושי שרד (על המג"א ס"ק ח), שאף על גב שלפי הטעם של קשירת התפילין היה צריך לקנח בימין דעלמא, מ"מ לפי הטעמים האחרים שבגמרא שם, דהיינו שבאותה היד מראים את טעמי התורה, ושרגילים להושיטה לפה, צריך הוא לקנח בימין שלו, דהיינו בשמאל [וראה לבושי שרד שם, שלדעת המג"א כן הוא הדין גם לפי הטעם שהתורה ניתנה בימין].

[משנ"ב ס"ק כב]

אָבֵל לְהַשְׁתִּין מִתָּר אֶפְלוּ בְּיוֹם בְּפָנֵי רַבִּים, אִם צָרִיךְ לָקֵחַ, שָׁאִין לוֹ מְקוֹם⁽¹³⁾.

(13) ובזמנינו שמצוי בכל מקום בית הכסא ואפשר להטיל מי רגלים בצניעות, כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' מז אות ה) שראוי לכל ירא שמים לילך לשם גם לצרכיו הקטנים, שכיון שאפשר בקלות לעשות כן נחשב כמי שאין לו צורך להתפנות בחוץ, והרי מבואר במשנ"ב כאן שבאופן כזה צריך להצניע את עצמו. ועל כן כתב שטוב לעשות מחיצות גם במקומות שנעשו להטלת מים, ומה שלא נהגו להקפיד על כך, הוא משום שסומכים על כך שבכל הדורות לא תיקנו צניעות בהטלת מי רגלים, אמנם הוסיף, שגם כיום אם אירע שאין בית הכסא עם המחיצות פנוי, אין לחכות עד שיתפנה, משום חשש סכנה.

[משנ"ב ס"ק יז]

וְאִם בּוֹנֵה כְּתָל בְּאֶמְצַע לְהַפְסִיק בֵּין מַחְצַת בֵּית־הַקֶּסֶא לְבֵית הַקִּנְסָת, לְכַאוֹרָה אֵין לְהַקְמִיר⁽⁸⁾.

(8) ויש להזהר שלא יגיע ריח רע לבית הכנסת, כמו שכתב לקמן (סי' קנ ס"ק ט) שבאופן כזה יש להרחיקו מבית הכנסת.

[משנ"ב ס"ק יז]

מִפְּנֵי שֶׁקוֹשֵׁר בָּהּ תַּפְלִין עַל זְרוֹעַ הַשְּׂמָאלִי⁽⁹⁾.

(9) ומה שמותר לקנח ביד שמאל שעליה מניח את התפילין, ביאר הלבושי שרד (על הט"ז ס"ק ט), שכיון שאין מניח את התפילין על היד אלא על הזרוע בלבד, אין איסור לקנח באותה היד, מה שאין כן בקשירת התפילין שנעשית ביד עצמה.

ולשפוש נרצוצות של מי רגלים ביד ימין, כתב הבי" (סי' מג) בשם הנמוקי יוסף שמותר, והא"ר (כאן ס"ק ח) כתב שאפשר שהוא הדין להרוג כינה. ולענין שאר דברים של טינוף, כגון לסלק צואה או לפנות את הזבל, כתב האפיקי מגינים (חידושים ס"ק יח) שמותר, שלא אסרו חז"ל אלא קינוח.

[משנ"ב שם]

וְעוֹד טַעְמִים אֲחֵרִים עֵין בְּמַקְרָא⁽¹⁰⁾.

(10) כמבואר בגמרא (ברכות סב, א, ורש"י שם), שטעם הדבר הוא או משום שהתורה ניתנה בימין, שנאמר (דברים לג ב) "מימינו אש דת למי", או משום שרגילות היא להושיט את יד ימין לפה, או משום שמראים ביד זו את טעמי התורה, דהיינו שהקוראים בתורה מוליכים את היד לפי נגינות טעמי המקרא של תורה נביאים וכתובים, והניקוד שבספר.

ולגבי אשה, כתב המור וקציעה (ד"ה ויקנח) שגם היא צריכה להקפיד שלא לקנח ביד ימין, וכן כתב המקור חיים (ס"ק י) ומשום שיש מהטעמים שלא לקנח ביד ימין השייכים גם באשה. מאידך, המחזיק ברכה כתב (אות י) שאין להחמיר באשה.

[משנ"ב שם]

וְקָבְיוּ הָאֲחֵרוֹנִים, דְּאֶשְׁרֵי יָד שֶׁכָּל עֲנִינֵיו עוֹשֶׂה בְּשִׂמְאָל, מְקַנֵּחַ בְּשִׂמְאָל דִּידָהּ שֶׁהוּא יָמִין כָּל אֲדָם⁽¹¹⁾.



יום ג' י"א ניסן תשע"ה

באר הגולה 14

הלכות הנהגת אדם בבקר סימן ג

לצפון או לדרום) או יסלק הקדש לצדדין: ח' בשפנסה (י) בשדה, אם הוא אחורי הגדר, (טו) יפנה מיד, ובבקעה יתרחק עד מקום שלא יוכל חבירו לראות (ס) (טז) פרועו: ט' כלא יושב במתרה ובחזק ולא יאנס לרחק עצמו יותר מדי, שלא ינחם שג' הכרששתא: י' *לא יקנה (יז) ביד (ט) ימין: י"א כלא יקנה (יח) בחרס, משום (י) [י] בשפים. ולא בעשבים ובשמים, שחמקנא בידך שהאור שולט בו, שגיו המתחונות נושרות. י'לא בצרור שקנה בו (י"א) (יט) חבירו, מפני שמביא את האדם לידי תחטויות: הגה ועקשו שבתי כסאות שלנו (כ) אינן בשדה נהגו לקנח (בחרס, וכן נהגו לקנח) (כא) בידך שהאור שולט בו, ואינו מדיק, ופק חזי מאי עמא דבר (חרושי אגודה פרק המוציא): י"ב יפנה (י) (כב) בצניעות בלילה כמו ביום: י"ג *לא ישתין מעמד, מפני גיצוצות הנתיזין (כג) על רגליו: (כד) אם לא שיעמד במקום גבוה או שישתין לתוך עפר תחום

י' שם במקרא סב
כ שבת סב ל ברכות
סב כ שבת סב חלון
קא ב ברכות נה
ס שם ע נה י
וכרכות ס

באר היטב

(י) בשדה. ה"ה אם הוא נפנה בבית אחורי בתל, ויכל לפנות אע"פ שחבירו שומע העשוי, ע"ח: (ס) פרועו. אפלו שומע קול עשוי שלו: (ט) ימין. מפני שקושר בה תפלין, ועוד טעמים אחרים במקרא. ואשר יד יקנה בשמאל דירה שהוא ימין כל אדם, מ"א. וכ"מ מדברי ט"ז, עין במגני"ארן דפוס אקשטרס. ותבאר היטב אשר לפני כתב בשם מ"א וט"ז דאשר יד יקנה בימין דירה ע"ש, ולא דק. ואם כותב בשמאל ושאר מעשיו עושה בימין, יש לקנח גמי בימין דעלמא, עין מ"א. וכתב של"ה, שלא יקנה באצבע האמצעית שבוך עליו רצועה של תפלין: (י) בשפים. עין סי' ש"ב. ועין ע"ח ובית דבר יאיר סי' רלג: (י"א) חבירו. אכל אם קנח הוא עצמו בו, או שישב, או שקנח מצד אחר, לית לן בה, הג"מ מ"א: (י"ב) בצניעות בלילה. ר"ל שלא יגלה עצמו יותר מביום, אכל א"צ להתרחק, ואם אין שם אדם, מפנה ברחוב, אכל לא בפני עובד פוכים, ע"א דף מז. וכל זה לפנות, אכל להשתין מתר אפילו ביום בפני רבים אם צריך לכך, משום דאיכא סנה. ואתתא לא תסוק בפני תינוק, אכל מצדדין לית לן בסימן מג כתב שאסור לקנח בימין, ע"ש שהוא נכון, והכאים אחריו נדחקו בפרוש דבריו וז"ל: [י] בשפים. עכ"ט. ובכרמ"י וספר הארץ והביא דברי הא"ר כאן והא"ר סימן ש"ב.

משנה ברורה

ולחצין, אם פניו כלפי הקדש, אסור בהטלת מ"ר לגלים. אסור לצמוד לפנות להדיא נגד בית הכנסת או בית המדרש (יט), דלא יהא מקלל מי שנאמר עליהם "ואחוריהם אל היכל ה'". וכן לא יעשה בית הכנסת מקנן נגד בית הכנסת או בית המדרש, שלא יהיה הפי הטבעת מגלה נגדם [ס"ח סי' תתי"ד והעתיקו בא"ר והגהות רעק"א]. ואם בונה בתל באמצע להפסיק בין מחצת בית הכנסת לבית הכנסת, לכאורה אין להתמיר. ועין בארצות הסיים: ח' יפנה מיד. דהא אין חבירו רואה את פרועו. (יט) וכן בחצר אחורי בתל הבית. ואף על פי שחבירו שומע קול עשוי שולמשה, אין בכך כלום, שבהשמעת קול עשוי שלמשה אין בו אסור משום צניעות, אלא שהיא חרפה ובושה לבגיד אדם, ומי שאינו מקפיד אינו מקפיד: (טז) פרועו. רוצה לומר גלוי, מה שמגלה מבשרו (כ) מלפניו או מלאחריו. ואף על פי (כא) שרואה את גופו ושומע קול עשוי שלו, שרי: י' (יז) ביד ימין. מפני שקושר בה תפלין על ידו ורוץ השמאל. ועוד טעמים אחרים עין בגמרא⁽¹⁰⁾. וטוב לומר (כג) מלקנח באצבע האמצעית שבוך עליו הרצועה. וכתבו האחרונים, דאשר יד שקל ענינו עושה בשמאל, מקנח בשמאל דירה שהוא ימין כל אדם⁽¹¹⁾. ואם כותב בשמאל ושאר מעשיו עושה בימין או להפך, עין בבאר הלכה: י"א (יח) בחרס. ואפילו (נג) היא חלקה ואינה מקרע הבשר; דאם אינה חלקה ויש בה חידודים קטנים, יש בזה גס"פ מפני הסנה, שלא ינחם שג' הכרששתא: (יט) חבירו. אכל אם קנח הוא עצמו בו או שישב או שקנח מצד אחר, (כד) לית לן בה: (כ) אינן בשדה. ולא שכיחי בשפים, לכן מתר בחרס, ודוקא (כס) אם הוא חלק וכנ"ל: (כא) בידך שהאור שולט בו. אפשר דוקא לענין שאר דברים, אכל לענין עשבים ובשמים, דהם מחתכים את הבשר, וכדלקמן בסימן שיב סעיף ה, עין בפרי מגדים. כתב בהגהות רבי עקיבא איגר בשם הפוסק חסידים: כשיצא מבית הכנסת יראה המקום שישב עליו שלא יהיה טופות, שמא יבוא חבירו ופתאם או בלילה וישב עליו: י"ב (כב) בצניעות בלילה. רוצה לומר, (כו) שלא יגלה עצמו יותר מביום, ולא יגלה עצמו עד שישב (ס) וכהאי גוונא, כי לפניו יתברך חשכה כאורה; אכל אין צריך להתרחק. (כז) ואם אין שם אדם, מפנה ברחוב, ורק שיתיר שלא יהיה במקום הלוח בגי' אדם, כדי שלא ישנפו בגי' אדם על ידו. אכל אם יש שם אדם, (ל) אפלו נכרי, אסור לפנות בפניו. וכל זה לפנות, אכל להשתין מתר אפילו ביום בפני רבים, אם צריך לכך, שאין לו מקום⁽¹²⁾. (לג) ואפילו בפני אשה, משום דאיכא סנהא אם יעמיד עצמו. ואשה לא תעמד להשתין מתר אפילו ביום בפני רבים, שאין של תינוק, (לג) משום דאיכא חציפותא; אכל לצדדין, שאינה משתנה ממש נגד פניו, לית לן בה: י"ג (כג) על רגליו. ויאמרו שהיא כרות שפכה, שאין מימי רגליו מקלחין אלא שותתין, וברות שפכה אינו מוליד, ויאמרו על בני שאינם שלו: (כד) אם לא נכו. ואם אין לו עצות אלו, וגם שם אי אפשר בשיקפה, ויכל לעשות

שער הצינן

(יח) מלקנח סימן צ סעיף ז: (יט) עלתמיר ופרי מגדים וארצות הסיים, דלא כאלה רבה: (כ) פרי מגדים: (כא) ארצות הסיים: (כב) משל"ה: (כג) בית וכו' שור וארצות הסיים: (כד) מנ"א דבריהם: (כה) ארצות הסיים: (כו) רש"י: (כז) עין פרי מגדים: (כח) מנ"א דבריהם: (כט) פשוט, דלא נרע מאבנו סיני ומשאו, כ"ק ג: (ל) מנ"א דבריהם: (לא) חיי אדם: (לב) תוספות:



יום ד' י"ב ניסן תשע"ה

ח באר הגולה

ס נדה שם צ רמב"ם
פרק כא מהלכות
אסורי ביאה ק רבנו
יונה בספר היראה
ר שם בספרא דגדה
ש סמיג לאוין סימן
קכז כ סבות טז

הלכות הנהגת אדם בבקר סימן ג ד

(פרוש, קרקע שאינה בחולה, אלא בגון של ארץ חרושה): **יד * יזהר שלא יאחז באמה וישתין, אם לא מעטרה (יג) (כה) ולמטה, (כו) מפני שמוציא שכבת זרע לבטלה, יאלץ אדם-בן (כו) הוא נשוי.** **יזומדת חסידות לזהר אפילו (יד) (כח) הנשוי: טז יאפלו מי שאינו נשוי מתר לסניע (כט) בביצים: טז * שלא התר לנשוי לאחז באמה אלא להשתין, אבל (טו) (ל) להתחבף לא: יז המשתקה נקביו עובר משום (טו) [טז] (לא) כל תשקצו:**

ד דיני גטילת ידים, ובו כ"ג סעיפים:

א (א) אירחץ ידיו (ב) ויברך 'על (ב) (א) גטילת ידים': (הגה ויש אומרים (ג) גם 'אשר יצר', א פרכוס ס

שערי תשובה

והבכיש דף קרא העלה דכחול אף באגני כלים אין לקנח משום כשפים, ע"ש: [טז] **כל תשקצו, עבתיט.** ועין בתבואות-שור ביוה"דעה סימן יג ס"ק ב שנסתפק דהא דמשה נקביו שעובר על כל תשקצו אם הוא מדאורייתא או מדרבנן, ויש ספק מהו דרבנן דאמר דמשה אמרתי אעקר מפרקא דר"ה, ע"ש. ועין מ"ש בשו"ת בית-אפרים חלק אה"ע סימן ב מ"ש בזה. ועין לקמן סימן צב. וכתב בספר ערוך-לחם למחריק"ש דמשה מלחמים אינו עובר בכל תשקצו, עין סימן קג, עכ"ל. ועין במגא"ס סוף סוף ד' ק: [כ] **נט"י.** עבתיט. ועין במחויק' ברכה בשם אור-צדיקים למחרי"ם ספר"ש שקבת בשם מהר"ם יג'רין, שאין רוח רעה סרה סתרים שחירת עד אחר הגוים, ולפי לא יברך עד שיתגב, ולא כמ"ש בשם סדה"י בנה"ג (הביאו המג"א, וכמ"ש הבח"ט). וגם יגב סתרים תחלה ואחר כך ירחץ הפנים. ולפי מ"ש בזה דרוסא חזא איבא בבה"ס כו, אם נגב ידיו ולא רחץ פניו וסוף לבה"ס ורחץ ידיו, צריך שינגבם ואחר כך ירחץ הפנים, ע"ש. ומנהגנו לרחץ הפנים בלא נגב ידים תחלה, ומי שרוצה להתמיר בזה, מ"מ יכול לילך לקח טעמא לנגב ידיו אף שהוא רחוק מקונו וסוד מדיא, דלענין זה אין להתמיר כל יגע במלבושיו עד שיטול ובגמ' לא משמע כן, ועי' סו"מ. ואיתא בבכ"ז דף נא,

באר הלכה

רגיל להראות טעמיתורה, ושאר מעשיו עושה בשמאל, הרי הוא ככל אדם וקנח בשמאל דעלמא. ועין בארצות-הסבים שהאר"י בזה, ולדבריו יתקנה הדין כמו שכתבנו בשם הפרי"מגדים ולבוש"י שרד: ואם מותב בזמין ושאר מעשיו עושה בשמאל⁽¹⁴⁾, לדבריו גם כן הרי הוא ככל אדם: *** יזהר שלא יאחז וכו'.** רוצה לומר, אפילו אם אין לו עפר תחתו ומקום מדרון, ואי אפשר לו להשתין בישבה, ויכול לבוא על-ידיו ואלו על בניו על-ידיו הניצוצות בשלא יאחז שיתגבם באמה, אפילו הכי אסור. ב"י: *** לא התר וכו' אבל להתחבף לא.** וכן מה שהתר למי שאינו נשוי למטה מעטרה, גם כן לא התר רק להשתין (ארה"ח). ועין במשנה ביומיה שכתבנו דמסר לר"ק וכן הסתחון, ולא גרע מעל-ידיו מטילת עבה, ובקרט אם נקבר כשיטת התוספות המוכא כמגן-אברהם דלמטה מטבוחו, רוצה לומר במקום מילתו:

באר היטב

בה, בכורות דף מד, מ"א: (יג) ולמטה. ואפי' אם האבר בקשוי סתר לאחז מעטרה ולמטה, כ"מ מתוספות ריש פרק כל הניד ד"ה אוהו וכו', מדלא תרצו דהתם מירי כשהוא בקשוי, דהא נודעו אבריו קמני, ע"ת: (יד) הנשוי. וט"ז סתב דמדינא אסור, ע"ש. ואם אין אשתו עמו או שהיא נדה, לא מקרי נשוי לענין זה, עין ט"ז ומ"א. ועין בא"ע סי' כג ס"ק ד משי"ש: (טו) להתחבף לא. איתא בנה"ד דף מג, במטילת עבה סתר לאחז באמה, שאינו מחמם: (טז) **כל תשקצו.** ובכטנים. משום כל תשקצו ומשום שלא יתא עקר. ויזהר מאד בקנחו, כי צואה כפי הטבעת מקבת התפלה: ויש לרחץ במים, כמו שכתב 'מציאות לא רחץ. סודר האר"י ד"ל: [כ] **נט"י.** בתוס' דטוטה פרק א"י ד"ה ק"ש ותפלה מבאר דברכות של מצות גאמירין בכל לשון. ועי' בספר ברכה אברהם ח"ט מס' רפח עד סי' רצה, סתב בסדר היום, דמדי אחר גטילת יברך ולא ימחין על הגוים, וכ"כ ברכה אברהם ח"ג. ועי' סימן א ס"ק ב משי"ש בשם תולעת יעקב. סתב בסדה"י, שלא

משנה ברורה

עצה אחרת שלא יבוא לידי ניצוצות, שישקיע בביצים להגביה הגיד קצת או על-ידיו מטילת עבה⁽¹⁵⁾. ואם אתרמי שגפלו ניצוצות על רגליו, (ג) מצוה לשפשפש: **יד (כה) ולמטה.** ואפילו (ל) אם האבר בקשוי מתר מעטרה ולמטה: **(כו) מפני שמוציא.** רוצה לומר, שעל-ידיו נגיעתו בגיד בא לידי חמום והרהור, ויבוא לזה. ויחמר עין הזה עין באב"ן הענין סימן כג: **(כז) הוא נשוי.** ד"ש לו פת בסלו ואין יצרו תוקפו כל-כך. (לה) ואם היא נדה או שהוא בדרך, אסור. ועין באב"ן הענין סימן כג סעיף ד, דאפילו נשוי אינו מתר להושיט ידו לאמה כלל אלא בשעה שהוא צריך לנקביו: **(כח) הנשוי.** ואם עומד במקום שיש לו פחד שלא יפל, אין להתמיר בנשוי כלל. [ארה"ח]: **טז (כט) בביצים.** שאינו

מתחמם על-ידיו קו. ולפעמים מתר לאחז באמה להשתין, בגון על-ידיו מטילת עבה שאינו מחמם, (ו) אבל על-ידיו החלוק אסור. (ז) ויש מפקפקין גם על-ידיו מטילת עבה, משום ולא ידעין שעורו: **טז (ל) להתחבף לא.** לפי שהחבף מביא לידי חמום, ובקל יבוא לידי ש"ז. ועין בסו"מ אדם שמתיר על-ידיו בגד צב. ומתר לר"ק וכן הסתחון, אף שלא יגע או באמה בידו. ועין בבאר הלכה: **יז (לא) כל תשקצו.** ואם משקה עצמו לקטנים⁽¹⁶⁾, עובר משום 'כל תשקצו'⁽¹⁷⁾, ומשום שלא יהיה עקר⁽¹⁸⁾. והמשתקה מלחפית (לח) אינו עובר על 'כל תשקצו'. גם האסור 'כל תשקצו' (נט) נדחה מפני כבוד הבריות⁽¹⁹⁾, בגון המשתקה נקביו עד שימצא מקום צנוע וכהא' פנא⁽²⁰⁾. יזהר מאד לקנח היטב, כי צואה במקומה במשהו, כמו שכתב בסימן עו סעיף ה'י⁽²¹⁾. וטוב (מ) לרחץ פי הטבעת במים או ברוקם:

א (א) ירחץ ידיו וכו'. יש על זה שני טעמים: (א) הרא"ש פתב, לפי שידים של אדם עסקניות הן, ואי אפשר שלא יגע בבשר המטנף בלילה⁽¹⁾, לזה תקנו תו"ל ברכה על הגטילה לקריאת שמע ולהתפלה⁽²⁾. והרשב"א פתב, לפי שבשחר אחר השנה אנו נעשים כבדיה חדשה, דכתיב 'חדשים לבקרים ובה אמונתך', צריכין אנו להודות לו יתברך שבראנו לכבודו לשחרתו ולברך שמו. ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן הברכות שאנו מקרינן בכל בקר, לכן גם דבר זה תקנו בשחר — להתקדש בקדשנו ולטל ידיו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קדם עבודתו. ולהלכה אנו תופסים בשני הטעמים לחמרא לענין גטילה⁽³⁾, ויבדלקמן בזה הסימן. ואם לא ברך על גטילת ידים קדם התפלה, שוב לא יברך אחר התפלה לכלי עלמא⁽⁴⁾ [ח"א]: **(ב) ויברך.** ומדי אחר הגטילה יברך ואין צריך להמתין על הגוים, (ג) וגם הגוים אין מעכבי. ויש מתמירין שלא יברך עד אחר שינגב ידיו, דסבירא להו דאין רוח רעה סר מהידים עד אחר הגוים, וסבירא להו דאסור לברך בידים שרוח רעה שורה עליהם; אבל דעת הפוסקים אין כן⁽⁵⁾ [ארה"ח]. סתב בסדר-היום שלא יגע במלבושיו עד שיטול⁽⁶⁾, ובקמרא לא משמע כן [מ"א]. איתא בבכ"ז דף נא, אל תטל חלוקה שחירת מיד השמש ותלבש, משום סכנת מדיקין, אלא ישלחו בעצמו מקום שהוא שם; ואפילו אותו השמש (ג) כבר נטל ידיו. אמרנו בגמרא: רוחן אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום משום כבוד קונו. ובמדינותינו שאין אנו הולכים יחפים, אין צריך לרחץ לרגליו שחירת [פמ"ג]: **(ג) גם אשר יצר.** השעם (ז) משום דבבקר נעשה כבדיה חדשה, וצריכין אנו להודות לו, ונתקן ברכת 'אלהי נשמה' [על הנשמה]⁽⁸⁾ ו'אשר יצר' על יצירת הגוף. ויש עוד טעמים אחרים, עין

שער הציין

(א) ביאר הגר"א. (ג) עלת-תמיד: (לה) ט"ז ומגן-אברהם, וכן פסיק הברכ"י, ולא בטקלין: (לו) אליה רבה וברכ"י: (לז) שם בשם בכור-שור: (לח) פרי-מגדים: (לט) פרי-מגדים: (מ) אחרונים: (נ) בבית-יוסף: (ז) מגן-אברהם שעיף-קטן ו: (ז) פרי-מגדים: (ז) מגן-אברהם וסג"א:



הלכות הנחנת אדם בפקר סימן ג ד

ביאורים ומוספים

שמפני כבוד הבריות מותר לו להמשיך בקריאתו. ובעל קורא קבוע שנצרך לנקביו, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"י הע' סז) שאף אם עדיין לא התחיל לקרוא, מ"מ אם יש לו בושח גדולה אם ימנע מלקרוא, אולי יש להקל.

(משנ"ב שם)

כי צוהה במקומה במשהו, כמו שקטב בקימן עו קע"ף ה"ז⁽²¹⁾, וטוב לרחץ פי הטבעת במים או ברחץ⁽²²⁾.

(21) ואם אינה נראית אפילו כשהוא יושב, כתב שם (בס"ק יט) שמותר, שהרי לא ניתנה תורה למלאכי השרת.

(22) ולקמן (ס"י עו ס"ק יח) כתב שיש לו לאדם להתעורר ולראות תמיד שיהיה נקי פי הטבעת שלו ולרחצו במים או ברוק, כדי שלא ישאר שם אפילו משהו צואה. ואף אם מקנח בניירות שלנו שקינחם טוב, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ד תשובה ב) שצריך לקנח במים. אמנם הגר"ח קניבסקי הורה (דעת נוטה עמ' צט) שכיום שיש לנו נייר יפה לקינוח הוא שזה במעלתו לרחיצה במים.

סימן ד

דיני נטילת ידים

(משנ"ב ס"ק א)

יש על זה שני טעמים: הראשון כתב, לפי שינויים של אדם עסקניות הן, ואי אפשר שלא יגע בקשר המטנף בליטה⁽¹⁾, לזה תקנו חז"ל ברכה על הנטילה לקריאת שמע ולתפלה⁽²⁾.

(1) ומי שישן בלילה עם כפפות, שבחדי לא נגע במקום מטונף, כתב בביה"ל להלן (ס"י ג ד"ה אם היה נעור), שלשיטת הראשון אין צורך לטויל ידיו בבוקר אלא משום רוח רעה ובלי ברכה.

(2) ומי שידוע שידיו מטונפות, לשיטת הראשון חייב לברך על נטילת ידים, אף לשאר תפילות, כמובא לקמן (ס"י ז ס"ק ג) בשם ארצות החיים. אמנם לענין הלכה כתב (שם), שמי שעשה צרכיו לגדולים ורצה להתפלל, אף על פי שלשיטת רוב הפוסקים חייב לברך על נטילת ידים, מ"מ אין לזוז מפסק השו"ע שם (ס"א), שיטול בלא ברכה.

(משנ"ב שם)

ולתקנה אנו תופסים בשני הטעמים לחקרא לענין נטילה⁽³⁾. (3) ובביה"ל לקמן (ס"י קג ס"ב ד"ה ועיין לעיל) כתב: "דקימא לו דלא נתקנה נטילת ידים אלא בשחרית דנעשה בריה חדשה, וכדלעיל בסימן ד במג"א סעיף קטן א".

(משנ"ב שם)

ואם לא ברחץ על נטילת ידים קדם התפלה, שוב לא יברך אחר התפלה לכלי עלמא⁽⁴⁾.

(4) ובטעם הדבר כתב החי"א (כלל ז ס"ה), שתפילה היא במקום קרבן וצריך אדם לקדש את עצמו בנטילת ידים ככהן לפני עבודתו, ועל כן לא ניתן להשלימה לאחר התפילה. והובא בשם הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ב הע' פה), שלאחר התפילה היינו לאחר תפילת לחש.

(משנ"ב ס"ק ב)

ואין צריך להקמתין על הנגוב, וגם הנגוב אין מעכב⁽⁵⁾ וכו', אכל דעת הפוסקים אין כן⁽⁶⁾. כתב בסדר-היום שלא יגע במלבושיו עד שיתל⁽⁷⁾.

(5) ולענין נטילת ידים לאחר שעשה צרכיו, כתב בשו"ע לקמן (ס"י קסה ס"ק ט) שטוב שישפשף ידיו זו בזו לאחר הנטילה קודם שיברך, משום נקיות.

(6) ולברך ברכות וללמוד תורה קודם שנטל ידיו, כתב להלן (ס"ק סא) שאם יש לו מים ראי להחמיר בדעת הוזהר שלא לברך כשרוח רעה על ידיו עד שיתלם במים, ושלא כדעת הפמ"ג שדי אם ינקה ידיו בלי מים.

(7) ולענין לכישת הכיפה קודם נטילת ידים, הורה הגר"ח אורעבך (אשי ישראל פ"ב הע' כג) שנוהגים ללבושה.

(ביה"ל ד"ה לא יקנח)

ואם כותב קימן ושאר מעשיו עושה בשמאל⁽¹⁴⁾.

(14) שצויר כזה, לדעה הראשונה המובאת בשו"ע לקמן (ס"י כז ס"ו) יש להניח את התפילין על יד ימין, ולדעה השנייה המובאת בשו"ע שם מניח על יד שמאל. [וראה ביה"ל שם (ד"ה והכי נהוג), שאם יכול לעשות את שאר מעשיו אף בימין אלא שנוח לו לעשותם בשמאל, הרי הוא נחשב כשולט בשתי ידיו].

(משנ"ב ס"ק כז)

או על-ידי מטלית עכה⁽¹⁵⁾.

(15) אמנם, להלן (בס"ק כט) כתב שיש המפקפקים על עיצה זו, משום שאנחנו לא יודעים את שיעור עביה של מטלית זו.

(משנ"ב ס"ק לא)

ואם משהו עצמו לקטנים⁽¹⁶⁾, עובר משום 'בל תשקצו'⁽¹⁷⁾ ומשום 'שלא יהיה עקר'⁽¹⁸⁾.

(16) ואם אינו מתאוה לנקביו כל כך, ואינו מרגיש אלא התעוררות בעלמא, כתב לקמן (ס"י צב ס"ק י וס"י רכז ס"ק י) שאינו עובר משום 'בל תשקצו'. ובגדר הדבר כתב הא"א (בוטשאטש, ס"י ז), שאם כשמסיח דעתו אינו מרגיש שצריך לנקביו, אינו עובר לא משום 'בל תשקצו' ולא משום 'לא יהיה עקר'. ובספר ארחות רבנו (ח"א עמ' יד) הובא, שהגר"י קניבסקי נהג כהא"א, שבאופן זה אינו נחשב אלא כגירוי בעלמא.

ולענין איסור אמירת דברי תורה, קריאת שמע וברכות למי שנצרך לנקביו, כתב לקמן (ס"י צב ס"ק ז) שנוהג בכל מי שאינו יכול להעמיד את עצמו עד פרסה, אפילו שאינו מתאוה כל כך בשיעור שיש בו משום איסור 'בל תשקצו'. אמנם, מי שהזדמנה לפניו ברכה ואם לא יברך בשעה שנצרך לנקביו יפסיד את הברכה, כתב לקמן (ס"י רכז שם) שנחלקו אחרונים בדין. ואם יכול להעמיד את עצמו כדי שיעור פרסה, ראה מה שכתב לקמן (ס"י צב שם) וכמה שכתבנו שם.

(17) איסור זה, כתב לקמן (ס"י צב שם) שאינו אלא מדרבנן, ומי שיש לו חולי השלשול, ורפואתו היא לעצור את עצמו ולהשקות נקביו, כתב הנימוקי אורח חיים (ס"ק ג) שאינו עובר בזה על איסור 'בל תשקצו'.

(18) וכתב החזו"א (אה"ע"ז ס"י יב ס"ק ז), שבזמנינו השתנו הטבעים ויש רק צינור אחד הן לזרע והן למים, וכתב במשנ"ב ביצחק יקרא, שלדעת החזו"א לא שייך בזמנינו איסור של 'לא יהיה עקר'.

(משנ"ב שם)

גם האסור 'בל תשקצו' נדחה מפני כבוד הקב"ה⁽¹⁹⁾, כגון המשהא נקביו עד שיימצא מקום צנוע וקהאי גונא⁽²⁰⁾.

(19) ובענין היתר כבוד הבריות במקום איסור דרבנן, משמע לקמן (ס"י יג ס"ק טו) שנוהג אפילו באופן שאין בוה אלא גנאי קטן בלבד.

וכבוד הבריות, כתב לקמן (שם ס"ק יב) שהוא נמדר לפי טבע האדם, ואם אינו מתבייש אין בו משום כבוד הבריות.

(20) וכגון מלמד תורה או דורש לרבים ובאמצע נצרך לנקביו אפילו הגדולים, כתב לקמן (ס"י צב ס"ק ז) שמותר להשהות עצמו מפני כבוד הבריות.

ומי שמתפלל בצבור ובאמצע תפילתו נתעוררה לו תאוה כל כך עד שיש בוה משום 'בל תשקצו', כתב לקמן (שם ס"ק יא) שאם יכול לעצור את עצמו עד שיגמור את התפילה, לכל הדעות אין להפסיק מפני כבוד הבריות.

ואפילו להתחיל להתפלל כשהוא צריך לנקביו, כתב בביה"ל לקמן (שם ס"א ד"ה היה צריך) שאם אין בו משום 'בל תשקצו' ויש בכך משום כבוד הבריות [כגון שי"ץ שצריך לנקביו קודם חזרת הש"ץ] מותר לו להתחיל, אמנם כשיש בכך משום 'בל תשקצו', הסתפק (שם) בדין ונשאר בצ"ע גדול.

ומי שעלה לבימה לקרוא בתורה ונצרך לנקביו, כתב בביה"ל שם,

